

Täysistunto

Torstai 20.2.2020 klo 15.59—19.11

6. Lakialoite laeiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain ja potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta

Lakialoite LA 42/2019 vp Marko Kilpi kok ym.

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

Keskustelu

18.29 **Marko Kilpi kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Einon katse yritti hakea ahnaasti ympäristöstä jotain tuttua, jotain turvallista, mitä tahansa tunnistettavaa. Mitään ei löytynyt: joka puolella tuntemattomilta näyttäviä taloja, oudoilta tuntuja katuja. Eino oli yhtäkkiä joutunut keskelle pelottavan vierasta maailmaa syystä, jota hän ei tiennyt. Kasvava hätä pakotti jatkamaan matkaa. Pakkasyö kiritti kintereillä, sormia jääti, hanskikkaat olivat jääneet jonnekin.

Hätäkeskukseen tuli ilmoitus Einosta. Omaiset olivat huomanneet miehen kadonneen asunnosta, joka sijaisi vilkkaasti asutun kunnan keskustassa. Eino ei ollut vielä kovin iäkäs, mutta nopeasti edennyt muistisairaus oli jo vienyt puhekyvyn ja liikkuminenkin oli käynyt huonoksi. Eino ei voinut olla kovin kaukana. Etsinnöille hälytettiin useita poliisipartioita, ja kun Einoa ei alkanut löytyä, hälytettiin myös vapaaehtoisjärjestö Vapepa etsinnöille. Poliisikoiralla ajatettiin lukuisia jälkiä, mutta koska Einon katoamispaikka oli keskellä vilkasta aluetta, oli hänen jälkensä jo sotkeutunut lukuisien muiden jalankulkijoiden jälkiin.

Eino löytyi lopulta näköyhteyden päästä kotoaan, laajalta ratapihalta, jonne hän oli päässyt harhailemaan, kompastunut aitojen rakentamiseen tarkoitettuun paksuun rautalankaan ja kaatunut raiteiden välissä olevaan matalaan kuoppaan. Eino ei päässyt ylös, sillä hän oli sotkeutunut pahemman kerran rautalankaan. Kaiken lisäksi ratapihan reunaan pysähtyi muutamia pitkiä tavarajunayhdistelmiä, jotka estivät etsijöitä näkemästä kuopasta makavaa miestä. Etsinnät rajattiin ratapihan reunaan, sillä näytti hyvin epätodennäköiseltä, että Eino olisi päässyt sinne, ja vilkkaalle ratapihalle ei ollut turvallista pimeässä mennä.

Eino jäättyi kuoliaaksi ratapihan kuoppaan rautalankaan sotkeutuneena. Hän ei kuollut korpeen, ei tiettemmin taipaleiden taakse, vaan keskelle ihmisiä, keskelle asutusta, keskelle etsijöitään — keskelle kaikkea. Viimeisenä tekonaan Eino oli yrittänyt herättää huomiota liikuttamalla kättään edestakaisin kuoppaa reunustavaa hankea pitkin. Hän oli tehnyt sitä paljaalla kädellä niin pitkään, että sormien päät olivat kuluneet vasten jäistä pengertä niin pahasti, että hangelle oli piirtynyt laaja verinen kaari. Sormien päät olivat kuluneet pahemman kerran rikki. Einon kuolema oli hyvin tuskallinen ja piinaava.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

Muistisairaajat ovat kasvava haaste ikääntyvässä Suomessa. Kotoaan ja hoitolaitoksesta katoavat muistisairaajat työllistävät Einon tapaan viranomaisia ja aiheuttavat huolta omaisille ja hoitajille. Vuonna 2018 muistisairauksiin liittyviä katoamisia ilmoitettiin poliisille 3 300 kappaletta eli keskimäärin lähes kymmenen päivässä. Tilastotieto perustuu hätäkeskuksissa tehtävään luokitteluun. Kun vanhus katoaa, todennäköisyys hänen löytämisekseen hengissä on jo vuorokauden jälkeen hyvin pieni. Poliisin tilastoissa eivät näy ne tapaukset, joissa omaiset, naapurit tai hoitajat ovat löytäneet eksyneen omin neuvoin. Niiden tapausten määrää ei tiedä kukaan.

Varsin usein muistisairaus tekee sitä sairastavasta oman elämänsä vangin. Kun riittävää valvontaa ei pystytä järjestämään, pitää muistisairaiden liikkumisvapautta merkittävästi rajoittaa. Se tarkoittaa pahimmillaan lukkojen taakse sulkemista. Elektroninen valvonta lisää muistisairaajan elämänlaatua ja turvallisuutta. Koti on turvallisuuden, muistojen ja menneisyyden turvasatama, jossa saa olla oma itsensä ja toimia kuten itse tahtoo. Ympäristönmuutokset aiheuttavat hyvin usein muistisairaalle turvattomuutta, omatoimisuuden ja aktiivisuuden vähenemistä. Tämä on merkittävä asia, kun tilannetta tarkastellaan itsemääräämisoikeuden näkökulmasta.

Muistisairaiden kohdalla itsemääräämisoikeutta on tarkisteltava hieman toisella tavalla. Hyvin usein muistisairaalle määrätään edunvalvoja. Muistisairaajan vapautta rajoitetaan, ja vapaus on hyvin vahva perustuslaillinen oikeus. Millä tavalla elektroninen valvonta loukkaa muistisairaajan perustuslaillisia oikeuksia enemmän, kun todellisuudessa se lisää merkittävästi muistisairaajan turvallisuutta, joka on myös hyvin vahva perustuslaillinen oikeus? On muistettava, että aloitteen mukaisesti näitä laitteita määrättäisiin sellaisille henkilöille, jotka oman sairautensa vuoksi voivat joutua välittömään vaaraan, eli ei kaikille muistisairaille. Tässä kohtaa meidän on tehtävä vahvaa puntarointia, asetettava muistisairaajan asemaan ja päätettävä siitä, mikä tosiasiallisesti on muistisairaalle parhaimmaksi. Käytännössä elektroninen valvonta ei vähennä itsemääräämisoikeutta vaan lisää sitä.

Tällä hetkellä on jo käytössä tällaisia apuvälineitä, joista on hyviä kokemuksia. Esimerkiksi Kuopiossa muistisairaille on käytössä GPS-rannekkeita, joihin voidaan paikantamisen lisäksi soittaa ja joilla voidaan soittaa kotihoidon hälytyskeskukseen. Niillä voidaan yksilöllisesti määrittää alue, jonka ulkopuolelle astuessa laite hälyttää ja muistisairasta voidaan kehottaa palaamaan takaisin tai hänet voidaan hakea takaisin, jos hän ei siihen muutoin kykene.

On muistettava, että elektroniseen valvontaan määräämisen tekee yksilökohtaisesti lääkäri lääketieteellisiin perusteisiin vahvasti nojautuen. Kustannusnäkökulmasta tarkastellen kyseessä on edullinen investointi, joka tuo merkittäviä säästöjä. Laitteiden hintahaurukka on laaja, mutta esimerkiksi Kuopiossa käytössä olevat laitteet maksavat noin 50 euroa kappaleelta, joten on selvää, että hyvin huokealla tavalla tällä menetelmällä lisätään merkittävästi muistisairaajan turvallisuutta, vähennetään omaisten huolta ja säästetään viranomaisten niukkoja resursseja.

Muistisairaajat ovat haurain ihmisryhmä yhteiskunnassamme, ja heidän määränsä tulee lähitulevaisuudessa vain kasvamaan. He ovat täysin riippuvaisia muiden avusta, ja tämä korostuu nimenomaan turvallisuuden kohdalla. Varsinkin tiukkenevassa taloustilanteessa meidän on huolehdittava, että muistisairaille on oikeus ihmisarvoiseen ja turvalliseen elämään. Muistisairaajan tulee voida elää normaalia arkea sairautestaan huolimatta harrastaen, ystäviä tavaten ja liikkuen, koska muistisairaus ei saa viedä oikeutta liikkumiseen ja elämään kodin ulkopuolella.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

Pyydän teitä muistamaan Einon. Pyydän teitä asettumaan hänen asemaansa: Millaista on astua kotiovesta ulos, kun kaikki näyttää tuntemattomalta, oudolta, mistään ei löydy tietä takaisin kotiin? Miltä se tuntuu? Turvattomalta, pelottavalta. Entä miltä mahtaa tuntua kaatua sinne jäiseen kuoppaan rautalankaan sotkeutuneena? Ainoana keinona pyytää apua on hieroa kättä jäistä penkkaa vasten niin pitkään, että lumi värjätty verestä punaiseksi.

Arvoisa puhemies! Miltä tuntuisi, jos apu tulisikin ajoissa? Miltä tuntuu tulla pelastetuksi? Kuvitelkaa itsenne siihen tilanteeseen, ja tehkää tässä asiassa oikea päätös, sillä jonakin päivänä joku meistä on itse siinä tilanteessa. Tällä päätöksellä saatatte vielä muutaman muun lisäksi jonakin päivänä pelastaa itsennekin. — Kiitos.

18.38 **Mia Laiho kok:** Arvoisa herra puhemies! Suomessa on arvioitu olevan tällä hetkellä yli 190 000 muistisairasta henkilöä, ja on arvioitu, että muistisairauteen sairastuu Suomessa vuosittain noin 14 500 henkilöä. Suurin osa heistä on yli 80-vuotiaita, mutta myös työikäisistä 30—65-vuotiaista yli 7 000 henkilöllä on todettu etenevä muistisairaus. Pitkäaikaishoidossa olevista vanhuksista 75 prosentilla on muistisairaus. Kun väestö ikääntyy, määrä tulee vain kasvamaan. Kotihoidossa olevien vanhusten määrä tulee sitä myötä myös kasvamaan.

Hallituksen henkilöstömitoituslaki ympärivuorokautiseen hoivaan tulee valitettavasti huonontamaan vielä entisestään jo vaikeuksissa painivaa kotihoitoa. Meidän on huolehdittava siitä, että kaikista vanhuksistamme pidetään huolta. Eduskunnassa käsiteltävänä olevassa henkilöstömitoituslaissa ei valitettavasti ole huomioitu digitaalisten apuvälineiden käytön mahdollisuutta hoivan ja hoidon tukena. Olisi ollut järkevää huomioida tämä mahdollisuus ennen kuin tehdään yhteen kohtaan sitovaa muutosta, silloin me voisimme huomioida koko vanhustenpalveluiden kentän ja sen, miten myös teknologiaa voidaan hyödyntää hoivan tukena, oli kyse sitten ympärivuorokautisesta hoidosta tai kotihoidosta.

Edustaja Kilven yli 100 allekirjoitusta kerännyt lakialoite liittyy mahdollisuuteen valvoa elektronisesti henkilöä, jos tällä henkilöllä on olemassa välitön vaara, että hän voi muistisairaudesta takia saattaa itsensä alttiiksi vakavalle terveyteen ja turvallisuuteen kohdistuvalle vaaralle. Turvallisuus on kaiken lähtökohtana sille, että voi asua kotona. Koti on useimmille paras paikka silloin, kun ympäristö on turvallinen ja on edelleen turvallista olla siellä. Turvallisuudentunne on tärkeä myös omaisille. Huoli omaisesta on suuri, jos on pelko siitä, että hän ei muista esimerkiksi omaa osoitettaan tai että hän eksyy tai lähtee harhailemaan pakkaseen. Tästä kuultiinkin edustaja Kilven kertomana hyvä esimerkki, mihin se voi pahimmillaan päätyä. Joka vuosi myöskin saadaan lukea lehdistä näitä karuja tarinoita, mihin se on johtanut, kun vanhuksia on harhautunut ulos.

Digitaalisia turvajärjestelmiä kannattaa käyttää hyväksi, jos sillä voidaan lisätä turvallisuutta, oli sitten kyse ympärivuorokautisesta hoidosta tai omasta kodista. Meidän on samalla kuitenkin oltava tarkkoja siinä, etteivät digitaaliset järjestelmät syrjäytä inhimillisyyttä ja ettei teknisillä ratkaisuilla estetä esimerkiksi kotihoidossa olevan vanhuksen pääsemistä ympärivuorokautiseen hoivaan, jos sille on muuten olemassa perusteet. Mutta kuten edustaja Kilpi hyvin toi esille, itsemääräämisoikeutta on myös se, että pystyy liikkumaan eikä ole suljettuna johonkin tilaan ja on mahdollisuus toteuttaa itseään.

Hienoa, että tämä aloite sai näin paljon allekirjoituksia ja se etenee eduskunnan käsittelyyn ja sitä voidaan huolellisesti arvioida sitten eri puolilta. Meidän lainsäädäntömme on kuitenkin tällä hetkellä sellainen, että on aivan perusteltua arvioida myös lakejamme tällä hetkellä itsemääräämisoikeuden ja myöskin turvallisuuden näkökulmasta, että nämä tek-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

nologiset ratkaisut eivät ole niin yksiselitteisiä. Varmasti tämän käsittelyn myötä saadaan myöskin eväitä moneen muuhun teknologiseen haasteeseen ja asiaan, mitä pohditaan tällä hetkellä.

18.44 Pasi Kivisaari kesk: Kunnioitettu puhemies! Kiitän edustaja Kilpeä hyvästä lakialoitteesta, joka on myös kerännyt varsin vakuuttavasti allekirjoituksia.

Aluksi elektroninen valvonta särähtää korvaan: se kuulostaa varsin kovalta ratkaisulta ja sotii ajatuksissa itsemääräämisoikeutta vastaan. Mielestäni tässä lakialoitteessa kuvatussa tilanteessa elektroninen valvonta olisi kuitenkin hyvin perusteltua. Se, että valvonnassa olevan henkilön sijaintipaikka on asianomaisten viranomaisten — siis terveydenhuollon toimintayksikön, poliisin — saatavilla ei vielä tarkoita henkilön jatkuvaa kyttäämistä tai tämän oikeuksien loukkaamista. Ketä tahansa ei tietenkään valvonnan alaiseksi voida määrätä, vaan vain sellainen henkilö, joka voi muistisairautensa vuoksi saattaa itsensä vaaraan.

Ymmärrän hyvin, että tuntuisi ajatuksissa kiusalliselta, jos joku aina tietäisi minne menet. Toisaalta me kaikki kannamme mukanaamme jo nyt niin monia laitteita, että en ainkaan minä voi vanhoja, etteikö viranomaisilla voisi olla tieto siitä, missä milloinkin liikkun. Luotan kuitenkin viranomaisiin ja siihen, että minun tietoihini pääsee käsiksi vain, kun siihen on oikeasti aihetta.

Uskon siis, että suurin osa muistisairaista ja heidän omaisistaan suhtautuu elektroniseen valvontaan myönteisesti. Eksyneitä muistisairaita etsitään Suomessa vähintään viikoittain, ja etsinnät totta kai nielevät huomattavasti resursseja. Elektroninen paikannus tekisi eksyneiden tai muuten vain haahuilevien auttamisesta helppoa. Tieto valvontamahdollisuudesta helpottaisi suuresti muistisairaana ja hänen omaistensa huolta. Valvonta voisi jopa lisätä itsemääräämisoikeutta, sillä elektronisessa valvonnassa olevan potilaan liikkumista ei tarvitsisi rajoittaa. Eksyminen ei olisi siis enää suuri ongelma.

Puhemies! Monella meistä on kokemusta elektronisesta valvonnasta esimerkiksi lastemme puhelinten kohdalla. Meistä vanhemmista on turvallista tietää, missä jälkikasvumme liikkuu. Nuoria tällainen kyttääminen tietysti harmittaa, mutta kyllä näissäkin asioissa on yhteisymmärrykseen päästy. En ole omien lasteni menoja niin kovin tarkasti seurailut, mutta joskus on ollut helpottavaa tietää, että puhelin on tulossa kotia kohti, vaikka jo kovasti jo myöhässä ollaan. Tiedän myös tapauksia, missä iäkkäämpi yksinasuja on antanut lapsilleen luvan seurata omaa puhelintaan. Tuo turvallisuutta tietää, että joku vahtii ja joku välittää.

Puhemies! Hallitusohjelmassa on sitouduttu vanhuspalvelulain uudistamiseen. Mielestäni tämä ansiokas ja hyvin järkevä lakialoite muistisairaana henkilön mahdollisuudesta elektroniseen valvontaan tulee ottaa huomioon viimeistään tuossa yhteydessä.

18.49 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Lämmin kiitos edustaja Kilvälle Einon tarinasta ja tästä aloitteesta, joka — uskon niin — otetaan huomioon vanhuspalveluiden kehittämisessä, kuten edustaja Kivisaari tuossa edellä sanoi. Lämmin kiitos myös edustaja Laiholle tärkeistä nostoista.

Suomen 190 000 muistisairasta tarvitsevat riittävästi tukea ja apua. Suomen 14 500 vuositteittäin muistisairauteen sairastuvaa tarvitsevat tukemme, samoin heidän omaisensa. Elektroninen valvonta voisi olla yksi apuväline tähän. 7 000 suomalaisella juuri nyt etenevä muistisairaus muuttaa elämää, he tarvitsevat kuntoutusta. Jos ajattelen koko Suomea, harvaan asuttuja seuttuja, niin digitaaliset apuvälineet auttavat palveluiden kehittämisessä niin,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

että joka puolella maatamme on turvallista asua. Oli koskettavaa kuulla, että vuodessa tehdään yli 3 000 katoamisilmoitusta. Jos ajattelemme sitä hätää ja tuskaa, mikä siihen liittyy, niin eksyneellä kuin hänen omaisillaan, niin tällainen turvavälineistö on yksi ratkaisu tällaisten tilanteiden ratkaisemisessa.

Koti on turvapaikka. Se on paras paikka silloin, kun se on turvallinen eikä tarvitse pelätä. Ei ole muistisairautta, koska siellä saa olla oma itsensä. Siellä myös toimintakyky säilyy, kun saa touhuta tutussa ympäristössä. Oma isoäitini sai elää pitkään kotona, mutta kun hänelle sitten viimeisinä vuosina tuli muistisairautta, niin siinä oli epävarma vaihe, jossa elektronisella valvonnalla olisi ollut sijansa. Kun hän sitten aikanaan pääsi hyvään hoitoon ja hoitopaikkaan, hän oli itse valmis lähtemään ja sai elää tyytyväisenä ja onnellisena elämänsä loppuun asti.

18.52 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Ymmärrän erinomaisesti, että edustaja Kilpi tarkoittaa hyvää tällä lakialoitteella, mutta olen osittain eri mieltä siitä, onko tämä lakialoite ainakaan tässä muodossa oikea ratkaisu tähän todelliseen ongelmaan, joka meillä yhteiskunnassa on.

Olen siis Muistiliiton puheenjohtaja, ja Muistiliitossa korostamme hoitotahtoa, tuettua päätöksentekoa ja hyvissä ajoin tehtyä edunvalvontavaltuutusta. Meidän jokaisen kannattaisi miettiä näitä asioita jo nyt ja viimeistään silloin, jos sairastumme muistisairauteen. Ammattihenkilöillä tulisi olla paremmat valmiudet ottaa näitä asioita hyvissä ajoin esille sairastuneen kanssa jo sairauden alkumetreillä ja tukea hoitotahdon kirjaamisessa tai muuten oman tahdon selkeästi ilmaisemisessa. Hoitotahtoon voi ja kannattaa kirjata myös oma tahto esimerkiksi elektronisten valvontalaitteiden käytöstä sairauden edetessä.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoite saada itsemääräämisoikeuslaki lopultakin valmiiksi. Tämä on nyt siis kolmas kausi, kun tätä lakia yritetään saada aikaan. Ensimmäisellä kerralla lain henki oli, sanoisinko, vähän samanlainen kuin tässä lakialoitteessa, eli silloin mietittiin, mitä ja miten rajoitustoimenpiteitä, seurantaa ynnä muuta vastaavaa voidaan lisätä tai käyttää yleensä muistisairaiden kohdalla. Viime kaudella lakiesityksen henki kääntyi mielestäni oikein päin, eli silloin lähdettiin siitä, miten ja millä keinoin muistisairaana itsemääräämisoikeutta voidaan tukea.

Muistiliitossa olemme olleet tässä lainsäädäntötyössä aktiivisesti mukana kaikkina näinä kolmena kautena ja olemme erityisesti korostaneet itsemääräämisoikeuden tukemista ja riittävän hyvää ennakointia. Jos muistisairaana kanssa keskustellaan ja häntä kuullaan oikeaan aikaan, mielestäni tämänkaltaista lakia ei tarvita. Toisaalta mietin myös sitä, että jos muistisairas ei halua käyttää esimerkiksi GPS-ranneketta, hän kyllä sen todennäköisesti ottaa kädestään pois. Mutta jos ihminen on hyvissä ajoin itse valinnut rannekkeen ja sen käytön, hän todennäköisesti myöskin käyttää sitä koko ajan. Eli tässä on hirmuisen suuri ero, miten päin tätä asiaa ajatellaan.

No, pari asiaa, jotka tähän yhteyteen haluan myöskin tuoda esille: Kyllähän meidän yhteiskunnassamme tarvitaan myöskin lisää välittämistä eli ihmisiä, jotka uskaltavat kysyä vieraaltakin, että voinko auttaa. Kun huomaa lähimmäisen, joka tuntuu tarvitsevan apua, esimerkiksi muistisairaana, tai ajattelee, että onkohan tällä ikäihmisellä tai tällä ihmisellä nyt kaikki hyvin, olisikohan meillä jokaisella halua, tahtoa, ymmärrystä mennä selvittämään, mistä on kysymys. Me emme saisi kävellä tällaisessa tilanteessa kenenkään ohi. No, kolmas asia, tai neljäskö tämä on, jonka tässä haluan vielä todeta, on se, että kyllähän kotona asuu tällä hetkellä muistisairaita, joiden ei inhimillisesti ottaen ole enää turvallista

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

asua kotona. Meillä yhteiskunnassa hoetaan sitä mantraa, että kaikkien ikäihmisten on hyvä asua kotona, mutta minä väitän, että niiltä ihmisiltä ei ole itseltään edes kysytty, haluavatko enää olla kotona. Eli me tarvitsemme lisää yhteisökoteja, joissa muistisairas voi elää oman elämän näköistä elämää ja joissa saa ympärivuorokautista hoitoa ja hoivaa osavilta ammattihenkilöiltä. — Kiitos.

18.56 Hanna Huttunen kesk: Arvoisa puhemies! Olen yksi tämän hyvän aloitteen allekirjoittaneista. Tiedän kokemuksesta, minkälaista on olla muistisairaana henkilön omainen. Tiedän, että se huoli on jatkuvasti läsnä, että mitähän sinne muistisairaana kotiin kuuluu tällä hetkellä. Ja tiedän sen, että nukkumaan ruvetessa monta kertaa käy mielessä, että minkälainen sää siellä ulkona on ja että toivottavasti se omainen on sisällä, ja onhan kaikki hyvin ja pitäisiköhän vielä kerran soittaa.

Tiedän myös sen, että kun siellä muistisairaana kotona kuitenkin käy monesti myös sitä kotihoidon väkeä, niin myös sillä kotihoidon väellä on huoli siitä, onko heidän työnsä riittävä, käyvätkö he siellä tarpeeksi usein ja myös pelko siitä, että kun he menevät sinne kotiin, niin onhan se muistisairas siellä kotona. Näistä syistä pidän tätä aloitetta erittäin hyvänä.

Tiedän myös sen, että se koti kuitenkin on paikka, missä muistisairaalla on tuttu ja turvallinen ympäristö. Ja se, että jos hänet viedään sitten sieltä kotoa sinne jonnekin laitokseen tai paikkaan, mikä on täysin vieras, niin on myös valtava riski siinä, että se sairaus lähtee nopeammin etenemään. Ja se tuttu rakas henkilö kaikkoo nopeammin sitten siitä kehosta, missä hän on olemassa.

Haluan kiittää lämpimästi edustaja Kilpeä tästä aloitteesta ja toivonkin, että tämä aloite etenee eteenpäin. — Kiitos.

18.57 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Edustaja Kilpi perusteli tekemänsä lakialoitteen tarpeellisuuden hyvin kattavasti. Muistisairaana turvallisuus kohentuisi paljon, jos tämä esitetty elektroninen valvontalaite olisi muistisairaalla. Mutta itsemääräämisoikeusasiat on tietenkin puntaroitava tarkkaan jokaisen henkilön kohdalla. Myöskään mikään laite ei saa kuitenkaan vähentää henkilökohtaisen hoidon tarvetta.

Minulla on myös hyvä ystävä, jonka vanhemmista toinen on vakavasti muistisairas. Ja on kova tilanne siellä kotona, kun pitää yökaudet pitää ovea lukossa, ja eihän sitä koko aikaa voi pitää. Välillä ovi on auki, ja tämä isä on löydetty monta kertaa keskeltä vilkasliikenteistä tietä, mutta kuitenkin hän haluaisi kotona olla. Esimerkiksi tämmöiselle henkilölle olisi ihan oikeutettua ja tarpeellista hänen henkensä pitimiksin, että olisi tällainen laite. — Kiitos.

18.58 Marko Kilpi kok: Arvoisa herra puhemies! Lämmin kiitos kaikille edustajakollegoille hyvästä keskustelusta ja varsinkin yli sadalle tämän aloitteen allekirjoittajalle, jotka yli puoluerajojen ovat seisseet tämän aloitteen takana. Jokaisesta eduskuntaryhmästä on tämä aloite allekirjoitettu, mikä on kyllä aika vahva viesti asian puolesta.

Edustaja Mäkisalo-Ropposelle voisin sanoa niin, että hoitotahto on erittäin kannatettava ja se pitäisi tehdä ihan jokaisen. Käytännössä jo lapsuudesta lähtien pitäisi olla kirjoitettu jonkinlainen hoitotahto siitä, mitä elämältä haluaa, jos käy huonosti. Mutta, ikävä kyllä, tämä ei toteudu siinä mittakaavassa kuin mitä pitäisi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

Itsellä on perhepiirissä muistisairas ihminen, joka asuu itsekseen maalla. Moni on ollut sitä mieltä — muistihoitajat ja lääkäritkin jo — siitä, että hänen ei siellä pitäisi enää asua, mutta hän on päättänyt, että hän ei sieltä halua minnekään lähteä. Ja se on silloin siinä. Sieltä ei minnekään lähdetä. Viimeksi toissa päivänä olivat avaimet unohtuneet kotiin koiranulkoilutusreissulla, ja siinäpä olikin aikamoinen homma niitä vara-avaimia etsiä, kun kotisairaanhoidossa, missä lähin avain olisi ollut sillä hetkellä, ei vastannut.

Eli nämä asiat, mitä edustaja Mäkisalo-Ropponen toi tuossa esille, ovat kaikki kannatettavia ja hyviä asioita, mutta käytännön elämä tahtoo olla hieman toista. Varsinkin kun itse olen sen reilut 20 vuotta poliisissa ollut ja lukuisia kertoja etsintätehtävillä itse ollut, niin kyllä se viesti tuolta ammattilaisten piiristä on niin monta kertaa ollut se, että paikantaminen säästäisi niin paljon murhetta ja vaivaa. Kun muistisairaudet tulevat vielä lisääntymään ja olen vahvasti sitä mieltä, että ihmiset tulevat olemaan kotioloissa, asumaan siellä vielä varsin pitkään ja sitä tullaan pitkittämään, niin varsinkin senkin takia näkisin, että meillä pitää olla menetelmiä, joilla me voimme taata heidän turvallisuutensa ja asumisensa siellä kotona ihmisarvoisesti. — Kiitos.

19.01 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Emme varmaan hyvin syvällistä debattia enää näin myöhään illasta käy, mutta itsekin haluan korostaa, että olen itsekin ollut muistisairaiden omaisena ja olen kouluttanut varmaan satoja ja satoja muistityön asiantuntijoita tähän maahan, elikkä tämä asia on minulle silleen sydämenasia. Ja sen takia minä väitän, että meidän pitäisi pikemminkin keskittyä tässä kouluttamisessa siihen, että ihmiset oivaltaisivat tehdä itsellensä sen hoitotahdon ja että he olisivat itse miettineet, minäkälaista elämää ja missä he haluavat elää.

Ja kyllä minun täytyy sanoa, että jos ammattihenkilöt toteavat ihmisestä, jonka ei ole enää inhimillisesti hyvä asua kotona, että kun hän ei halua muuttaa sieltä pois, niin se on itsemääräämisoikeutta, niin silloin ei ole kyllä itsemääräämisoikeutta ymmärretty oikein — sehän on heitteillejättöä. Eli nämä käsitteet ovat vähän sellaisia, joista pitäisi aina keskustella — jos on siis kysymys siitä, että hänen ei ole enää inhimillisesti oikein asua siellä kotona. Mutta nämä ovat aina sillä tavalla tapauskohtaisesti katsottavia asioita.

Mutta minun käsitykseni on tämä: jos tämä asia otetaan esille hyvissä ajoin sen asiakkaan kanssa, kun hän sairastuu muistisairauteen, kerrotaan hänelle vaihtoehtoja ja lähdetään puhumaan asiasta, niin suurin osa näistä ihmisistä sanoo, että ihan mielellään otetaan se ranneke, koska se helpottaa elämää. Silloin hän pitää sitä ranneketta, koska se on hänen oma valintansa. Mutta jos hän on ikään kuin pakotettu siihen — ”mikä tämä on, mä en tiedä, mikä tämä on, tämä hiertää tässä ranteessa” — niin hän ottaa sen helpommin pois, ja silloin siitä ei ole mitään hyötyä. Eli tämä on se minun pointsini tässä asiassa. En vastusta suinkaan elektronisia valvontalaitteita, jos lähdetään siitä ihmisestä itsestään liikkeelle.

19.03 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Olen juurikin samaa mieltä siinä edustaja Mäkisalo-Ropponen kanssa, että silloin, jos asuminen kotona ei ole enää inhimillistä ja se ei enää siltä osin täytä inhimillisyyden rajoja, niin silloin pitää olla hoivapaikka, mihin siirtyä tai yhteisölliseen asumiseen tai jokin muu tuettu asumismuoto. Itse olen sitä mieltä, että meidän on hyvä tarkastella näitä elektronisia mahdollisuuksia, teknologisia ratkaisuja myöskin, ja meidän pitää arvioida niitä suhteessa itsemääräämisoikeuteen ja myöskin siihen turvallisuusnäkökulmaan. Sinänsä tämä lakialoite tulee hyvään kohtaan, koska me elämme kuitenkin teknologisessa kehitysvaiheessa monella sektorilla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

Yksi esimerkki kuvasi hyvin ehkä tämmöistä tietynlaista välinpitämättömyyttä, kun Helsingin Sanomissa oli kirjoitus tässä jokin aika sitten, missä kerrottiin, että henkilö oli nähnyt vanhuksen, joka oli yöasussa ja kulki jossain metroasemalla. Hän ei ehtinyt sitten saada tätä kiinni, kun oli mennyt hissiin, ja jäi siinä ihmettelemään, että mihinkä hänen olisi pitänyt ilmoittaa tästä ihmisestä. Elikkä tuli mieleen, ettei hän sitten lähtenyt katsomaan peräänkään. Vaikka ollaan ihmisten parissa, niin tietynlainen välinpitämättömyys on myöskin lisääntynyt, että sen takia se turvallisuusnäkökulma on todella tärkeä, oli kyse sitten maaseudusta tai ulkona kylmistä olosuhteista, mutta ihan senkin kautta, että voi joutua hyväksikäytetyksi, ryöstetyksi, pahoinpidellyksi. Turvallisuus sen vanhuksen näkökulmasta täytyy miettiä monelta kantilta. Ei ole yksinkertainen asia, mutta varmasti sellainen, jota meidän on pohdittava, ja se on meidän edessämme joka tapauksessa.

19.05 Marko Kilpi kok: Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä tarkentaa tätä inhimillisyyttä tässä asiassa. Esimerkiksi tässä omassa perhepiirissäni olevassa tapauksessa kyse on siis sellaisesta tilanteesta, jossa ei voida vielä tehdä, lääkäri ei voi tehdä sitä ratkaisua, että väkiselällä tuotaisiin sieltä pois ja otettaisiin niin kuin jatkuvan hoidon piiriin. Näitä tämmöisiä ihmisiä, jotka ovat niin kuin siinä välimaastossa, että ne pärjäävät kotona tai ne eivät pärjää kotona, on valtavasti. Ja lähinnä just puhutaan ehkä juuri siitä porukasta enemmänkin, että näitä kyllä on. Ja itse asiassa juuri näitähän me tuolta sitten viranomaisina ja yhteiskunta et-sii sitten pakkasesta pois.

Eli kyllähän meillä on mahdollisuuksia tarttua niihin ihmisiin, jotka eivät todellakaan siellä kotona pärjää, jotka inhimillisesti ottaen eivät voi enää siellä itsekseen olla, mutta on muitakin.

19.06 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Haluan ensiksi kiittää edustaja Kilpeä tästä lakialoitteesta, jossa puututaan ihan todella tärkeään asiaan eli muistisairaiden henkilöiden elektroniseen valvontaan, mahdollisesti jopa siihen määräämiseen, mikäli on välitön vaara siitä, että henkilö muistisairauden vuoksi saattaa itsensä alttiiksi vakavalle terveyteen tai turvallisuuteen kohdistuvalle vaaralle. On tosiaan hyvä, että muistisairaiden ihmisten valvonnassa käytetään mahdollisuuksien mukana myös näitä elektronisia apuvälineitä.

Edustaja Laiho mainitsi tässä muutama puheenvuoro sitten, että nykyaikaa vaivaa välinpitämättömyys. Se pitää eittämättä paikkansa. Eilenkin taisi olla MTV:n uutisissa maininta siitä, että nuori tyttö oli saanut jonkinlaisen sairaskohtauksen kadulla eivätkä ohikulkijat olleet siihen hirveästi puuttuneet.

Mutta toisaalta on kuitenkin hyvä muistaa, että meillä on myös Suomessa suuri määrä vapaaehtoisia etsijöitä ja auttajia, jotka hyvin pyyteettömästi ovat auttaneet poliisia lukuisia kertoja kadonneiden ihmisten, monessa tapauksessa nimenomaan muistisairaiden vanhusten etsinnässä. He ovat sellaisia henkilöitä, jotka tekevät erittäin tärkeää ja pyyteetöntä, inhimillisesti lähes korvaamatonta työtä. Haluan esittää myös heille tässä julkiset kiitokset.

19.08 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Täällä on puhuttu hyviä asioita, ja edustaja Mäkisalo-Ropponen nosti esille tämän hoitotahdon, ja se on kyllä tärkeä asia, että se tehdään ajoissa. Toki silloinkaan kun on tehty hoitotahdo, mutta kun muistia ei enää ole, niin ei välttämättä kuitenkaan ymmärrä, miksi ranneke on kädessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut tällaisen iäkkäiden henkilöiden palveluiden uudistamistyöryhmän, ja tämän työryhmän tehtävä on valmistella esityksiä palvelujen ko-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 10/2020 vp

konaisuuden uudistamiseksi ja väestön ikääntymiseen varautumiseksi. Toivon, että tässä työssä tänäkin päivänä esiin nostetut asiat otettaisiin huomioon, ettei heitteillejättöä tapahtuisi ja että ihminen saisi elää kotona mahdollisimman pitkään turvallisesti. Kun puhumme teknologian hyödyntämisestä hoitotyössä, on aina samalla muistettava, että tekniikka ei korvaa ihmistä, välittävää ihmistä, joka pitää huolta ikääntyvästä.

19.09 **Pasi Kivisaari kesk:** Arvoisa herra puhemies! Täällä on toden totta käyty hyvää keskustelua asian vähän eri puolilta ja erilaisista näkemyksistä. Arvostan suuresti Mäkisalo-Ropposen näkökulmaa siitä, että tällainen hoitotahto täytyisi laatia tilanteessa, jolloin ihmisellä on täysi ymmärrys olemassa siitä, miten asioihin täytyisi vaikuttaa.

Itse näen kuitenkin tämän elektronisen valvonnan ennen kaikkea siis oikeutena. Oikeutena muistisairaalle, oikeutena lähiomaisille ja myöskin oikeutena viranomaisille. Ja siitä näkökulmasta käsin näen tämän lakialoitteen vähintäänkin tutkimisen arvoisena. Kysehän on siitä, että me tahdomme lisätä kahta asiaa. Toinen on se, että me haluamme lisätä turvallisuutta, ja toinen on se, että me haluamme lisätä ihmisen terveyteen vaikuttavia asioita. Siitähän tässä lakialoitteessa on kyse. Mikäli tämä elektroninen valvonta tässä kohtaa auttaa näihin kahteen kysymykseen, se on mielestäni siinä kohtaa hyvin perusteltu.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.